

Натисніть тут, щоб

КУПИТИ КНИГУ НА САЙТІ

або

замовляйте по телефону:

(0352) 28-74-89, 51-11-41

(067) 350-18-70

(066) 727-17-62

Патлань Т. М.

Українська мова

Іменник

1-4 класи

- Дидактичні ігри
- Диктанти
- Творчі завдання
- Тестові завдання
- Картки контролю
- Ребуси

**ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН**

ББК 81.2я72
П20

Рецензенти:
кандидат педагогічних наук, доцент
З.М. Онишків
вчитель початкових класів вищої категорії, вчитель-методист
Н.О. Будна

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина даного видання не може бути використана чи відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва*

Патлань Т.М.
П20 Українська мова. Іменник. 1-4 класи: Навчальний посібник. —
Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2003. — 88 с.
ISBN 966-692-192-8

У посібнику подано дидактичні ігри, цікаві вправи, творчі завдання, навчальні і контрольні диктанти, тексти для списування, картки контролю, тестові завдання та ребуси з української мови (1–4 класи). Пропоновані вправи допоможуть вчителеві підібрати матеріал до уроків з теми «Іменник».

Для вчителів початкових класів, студентів, батьків.

ББК 81.2я72

ISBN 966-692-192-8

© Патлань Т.М., 2003
© Навчальна книга – Богдан,
макет, художнє оформлення, 2003

1 КЛАС

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ

1. З букв склади слова, а потім зміни одну букву так, щоб вийшло нове слово. На яке питання відповідають ці слова?

и, с, л —	о, м, с —	к, а, м —
м, л, о —	к, б, у —	л, і, г, д —
с, л, а, к —	с, о, і, п, к —	о, с, к, а —
с, і, м, о, т —	й, ч, к, а, а —	а, л, с, и —
о, к, а, з —	а, к, в, а —	

2. З букв склади слова, потім додай одну букву так, щоб вийшло нове слово.

д, л, і —	к, а, м —	а, р, к —
к, о, а —	т, і, к —	

3. Добери і запиши нові слова, що відрізняються від даних першою буквою.

рік —	рак —	чайка —
жук —	сила —	пити —
син —	хата —	дуб —
	каша —	

4. За буквами та словами, що відрізняються від потрібного лише одним звуком — буквою, відгадай задумане слово.

м, о, с — лом, сам, — ...
і, т, к — піт, кут — ...
к, а, б — лак, бук — ...
к, у, с — лук, сак — ...
м, о, т — лом, там — ...
р, и, м — сир, мур — ...
с, л, а, о — мало, соло — ...
с, д, а — лад, суд — ...
к, с, о, а — роса, каса — ...
р, ж, и — сир, жар — ...

5. Склади нові слова із букв, якими записується ряд слів, беручи їх у порядку: з першого слова — перша буква, з другого — друга, з третього — третя і т. д.

Зима, віз, кір, марка, дрова;
замок, рот, каша, машина, газета;
вода, дуб, голуб, полин, перець, цибуля;

дах, тиша, рак, кріт, кішка, жасмин, верстат;
 дід, лис, мова, коза, віконце;
 діти, ляда, кит, море, канал;
 міст, ліс, коса, жарт, ребро;
 рік, село, рада, вулик, насос, столик, фіранка;
 лак, дим, сім, насос, бідон;
 ікра, сніг, вхід, край.

6. Слова-сходинки. Добери і запиши по п'ять слів-предметів так, щоб у першому був один склад, у другому — два; у третьому — три, в четвертому — чотири, в п'ятому — п'ять.

Наприклад: сад
 садок
 дерево
 морозиво
 математика

7. Шаради. Склади слова із складів інших слів. На які питання відповідають ці слова?

а) 3 перших складів слів:

дитина, вода; диня, тисяча, насип;
 гаї, зелені, табір; мама, лимон, народ;
 батіг, ранок, банка; долина, роги, гараж;
 маяк, широкий, намір; бегонія, ревеня, залізо;
 сокіл, роса, камінь.

б) 3 перших складів першого слова і других складів другого слова:

будинок, моряк; ірис, синій; пекар, журнал; гора, народ; лава, ранок;
 дзвіночок, вінок; хвилина, біля; яка, весен.

в) 3 перших складів перших двох слів і других складів третього слова:

черга, говорити, новий; огірок, лічити, гравець; яма, липа, спина; кава, череда, баня.

г) 3 перших складів першого слова, других — другого, третіх — третього:

вухо, калина, спідниця; сокіл, торочки, виделка.

р) 3 перших складів двох слів і четвертого складу третього слова:

ура, читати, визволитель.

д) 3 других складів двох слів і третього складу третього слова:

рука, календар, господар.

е) 3 других складів трьох слів:

укол, радгосп, коник.

8. З букв одного слова склади і запиши інші слова, що відповідають на питання *хто?, що?*.

Братерство, жайворонок, ластівка, листоноша, молоток, рибалка, соловейко, соломину, товариш, тракторист.

9. Ланцюжок. Назване слово продовж іншими словами, кожне з яких починається двома звуками, що є останніми в попередньому слові.

Наприклад: армія — ялина — Наташа — шапка — карета.

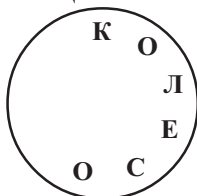
10. Віночок із слів. До названого слова додай інші слова, кожне з яких починається з останнього звука попереднього слова.

Наприклад: малина — абрикос — сир — рука.

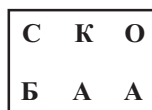
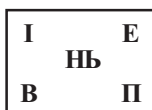
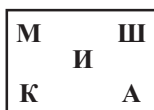
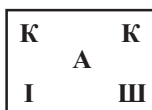
11. Хто в будиночку живе? Запиши тварин, у назвах яких міститься дана літера.

12. Які слова можна прочитати? Що називають ці слова?

13. Які тварини заховалися? Яке питання поставимо до цих слів?

14. Хто назве більше слів?

а) овочі;

в) дерева;

б) фрукти;

г) домашні тварини і т. д.

15. Прочитай деформовані слова, знайди “зайве” слово.

Зразок: игрт — тигр

елв — лев

олнс — слон

еревквич — черевики

“зайве” — черевики

елнк

оботич

удб

еревичик

ерезб

инашам

имаз

екишч

4. Прочитай, знайди іменники, вкажи час.**У лісі**

Ой у лісі, ой у лісі
мох закрав поляни лісі.
Скрізь ялини і дуби,
а під кущиком гриби.

На галявині синиці
лісові клюють суніці.
І завзятий дятел — стук! —
гострить дзьобика об сук.

Тут живуть хороші звірі —
їжачки, зайчата сірі.
Кожен з них прибігти рад
прямо в казку для малят.

(В. Кириленко)

5. Вкажи рід іменників.

айстра	верблюд	велосипед
бібліотека	село	життя
демонстрація	апетит	

6. Запиши у множині.

коридор	театр	комбайн
колектив	черешня	велосипед
хвилина	апельсин	

7. Склади речення з поданих слів. Підкресли граматичну основу.

На, грудень, прийшов, блискучий, землю.

8. У поданих реченнях підкресли антоніми.

Праця приносить достаток, а лінь — злидні.

І найкраща земля без робітника дичавіє.

Стежки ледарів бур'янами поросли.

КОНТРОЛЬНІ ДИКТАНТИ**У зимовому лісі**

Дрімає зимовий ліс. Холод скував і запорошив їх снігом. Застигли білі берези і могутні дуби. Повисли до землі тоненькі гілочки. Вони стали схожі на металеві дроти. Мовчки дрімають зелені сосни.

Довкола — тиша. Тільки іноді пролунає дрібне стукотіння дятла або мелодійно продзвенить голосок лякливої синички. *(47 сл.)*

***

Хіба ти не помітила, які красиві метелики — червоні, жовті, білі? Вони — ніби справжні квіти і колись були квітами.

Одного разу стрибнули вони зі стеблинки високо в повітря. Залопотіли пелюстками і полетіли. А оскільки вони поводитись добре, то їм дозволили літати і вдень. Тепер їм уже не треба було повертатися додому і смирно сидіти на стеблинці. Їхні пелюстки перетворилися у справжні крила. (61 сл.)

(Ганс Крістіан Андерсен)

Дбайливі господарі

Зима ... Чистий сніг виблискує на сонці. Стоять засніжені дерева і кущі. Земля теж вкрита пухнастою сніговою ковдрою. На снігу багато слідів звірів і птахів.

Несолодко живеться лісовим мешканцям узимку. Але їх не забувають школярі. Діти часто приносять до годівниці корм.

Смачний сніданок у звірів. Лосі і козулі їдять сіно, а зайці ласують капустою і морквою.

Дбайливими господарями ростуть малята! (59 сл.)

Червона калина

Споконвіку любили українці калину. Садили її коло хати в садку. У калини гарний білий цвіт, пахучий, рясний. А ще більше милують око червоні ягоди.

Коли ти простудишся, попей чаю калинового. І одужаєш, здоровий будеш.

Про червону калину люди багато пісень склали. У тих піснях із червоною калиною порівнюють не тільки дівчину, але й нашу рідну Україну. (57 сл.)

Сарна

Діти поверталися з лісу і натрапили на маленьку сарну. Біля неї лежала мертва мати. Вони принесли звірятко до школи і спробували нагодувати. Спочатку сарна боялася. Та скоро почала жадібно смакувати молоко.

Другий рік живе сарна в школі. Вона виросла і зміцніла. На голові з'явилися маленькі ріжки. Сарна любить гуляти на шкільному подвір'ї. А дружить із собакою Барсом і кішкою Муркою. (55 сл.)

Верба

Зеленокоса красуня верба ... Здається, звичайне собі дерево. Але скільки з ним пов'язано цікавих історій! Верба стала своєрідним символом українського народу. Її оспівують в піснях, легендах. Великий Кобзар на засланні висадив саме вербову гілочку. Він доглядав її, оберігав від пекучого проміння сонця. Вона нагадувала йому рідну Україну. В знак великої поваги до Тараса Шевченка казахський народ оберігає вербу і до сьогодні. (60 сл.)

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ

- 1. Випиши з диктанту 3 іменники. Визнач їх рід.**
- 2. До загальних назв підбери власні.**
  - а) Річка...; гора...; собака...; дівчинка....
  - б) Озеро...; місто...; письменник...; учень....
- 3. Запиши іменники у множині.**
  - а) Ведмідь, вулиця, шофер, портфель.
  - б) Диктант, диван, олень, учитель.
- 4. Вкажи в дужках рід іменників.**
  - а) Вересень, ганок, метро, неділя, читання.
  - б) Гудзик, середа, ясен, теля, диктант, дитина.
- 5. До іменників добери антоніми.**
- 6. З даних слів склади речення. Підкресли граматичну основу.**
  - а) Пояснення, Наталка, слухала, вчителя, уважно.
  - б) Милувалися, річкою, туристи, гірською.
- 7. Добери іменники за групами.**
  - а) Посуд:
  - б) тварини:
  - в) фрукти:
  - г) машини:

7. Випиши іменники, постав у початкову форму.

Хто в роботі, той в турботі.

Гуси летять — зиму на хвості несуть.

8. До іменників добери синоніми.

Шлях, учень, хата, друг.

9. Які закінчення мають дані іменники у формі орудного відмінка однини?

Птиця, вишня, миша, тиша.

а) -єю; б) -ою; в) -єю.

10. Постав в орудному відмінку однини.

Подвір'я, вулиця, тополя, радість, ніч, сіль.

11. Постав в давальному і місцевому відмінках однини.

Перемога, підлога, казка, сторінка, стріха, завірюха.

12. Поєднай іменники з прийменниками до, біля, від, навколо, для.**Вкажи відмінок.**

Яблуня, верба, криниця, школа, клумба.

13. Підбери до схеми іменники.

а) ; б)   ; в) .

Лісовий, пролісок, столик, земля, піч.

КОНТРОЛЬНІ ДИКТАНТИ**Щедрий дятел**

Підлетів до молодого клена дятел. Не годиться полохати птаха, зайнятого своїми пташиними клопотами. І я стою, чекаю, поки він перелетить на інше дерево. А дятел не поспішає — продовжує продовжувати кору і ласує кленовим соком. Бач який! Знає, що кленовий сік не гірший від березового. Нарешті полетів. Та тієї ж миті де не візьмись — два горобці. Вовтузяться біля клена, по черзі п'ють сік, задоволено цвірінькають — дякують дятлові, що пригостив.

Настала й моя черга. Відклав я галузку, встромив її в дятлову дірочку. Сік по галузці крап, крап, крап... Беру на язик — солодкий! (85 слів).

(Е. Шморгун)

Молитва

Люди молилися ще в сиву давнину. Обожнювали сонце, землю, небо, вогонь і воду. Навіть тварин, птахів і рослини. У всіх народів світу збереглися пережитки цих вірувань і увійшли в сучасні релігії. Кожен народ розмовляє з Богом своєю рідною мовою. З ним радилися як з батьком, його просили

здійснення своїх мрій і удачі, логічно доводячи, чому саме прагне цього людина. Розмовою з Богом була молитва. Коли траплялось таке, що завойованому народові нав'язували молитву чужою мовою, люди обов'язково створювали молитви на своїй рідній, зрозумілій мові (82 слова).

(Т. Сис-Бистрицька)

Прогулянка

Зимового ранку ми зібралися на шкільному подвір'ї. Сьогодні у нас лижна прогулянка. Бадьорим кроком з лижами на плечах ідемо за село. З нами вчитель Петро Васильович.

Яскраве сонячне проміння освітлює околицю. Деревя стоять у пухнастому білому вбранні. Як добре на свіжому повітрі! Ми підходимо до крутого берега Дніпра. З веселим гуком спускаємося вниз. Ідемо в ліс на лижах п'ять кілометрів. Відпочиваємо і повертаємося до школи (66 слів).

***

Сьогодні видався морозний день. Білий сніг сліпить очі. Мереживом висить на деревах іній. Важко в такі дні зимою пташкам добувати їжу. Ось горобці знайшли скоринку хліба і б'ються за неї. А ворона прилетіла і хвать скоринку своїм довгим дзьобом. Вертляві синички пильно оглядають кожну гілочку. Весь короткий зимовий день птахи проводять у пошуках їжі.

Діти допомагають пташкам. Вони роблять годівниці і розвішують їх на деревах. Щодня насилають у них насіння, зерно, крихти хліба (73 слова).

Битва на Калці

Битва на Калці відкрила кочівникам дорогу на Русь. Татари й монголи повернули у свої степи, щоб потім знову прийти на наші землі. Але Русь ще не встигла залікувати ран, яких вона зазнала в битві на Калці. Та й не було згоди між князями. Не виступили вони всі разом проти ворога, а боролися поодиночі. Незліченні полчища хана Батия вихором помчали по руських землях. Річками лилася кров, палали міста і села. Ніхто не міг устояти проти ворога. 1240 року після облоги кочівників упав гордий Київ (82 слова).

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ

1. Випиши з диктанту три іменники. Визнач їх рід, число, відмінок.

2. Запиши іменники у давальному і місцевому відмінках.

а) луг	б) поріг	в) берег	г) пиріг
барліг	рік	бік	око
яблуко	горох	кожух	комаха
вухо	нога	книга	доярка

3. Постав у відповідній формі словосполучення.

працювати з (<i>любов</i>)	дивитися з (<i>радість</i>)
летіти над (<i>круча</i>)	думати над (<i>задача</i>)
прочитати багато (<i>книга</i>)	пройти багато (<i>стежка</i>)
за синіми (<i>море</i>)	за далекими (<i>гора</i>)

4. Постав в орудному відмінку.

а) сталь	б) доповідь	в) зелень	г) сіль
ніч	річ	поміч	піч
подорож	туш	любов	кров
честь	совість	молодість	область

5. Провідміняй вказані вчителем іменники.

а) в однині   **б)** у множині

6. Запиши речення, ставлячи іменники в множині.

а) Дівчинка плете вінок.
б) На вигоні пасеться корова.
в) Бджілка золотиста в квітках літає.
г) Осінній холод завдав тривоги пташкам.

7. Запиши іменники в родовому відмінку множини.

а) зошит	б) дерево	в) олівець
заєць	тонна	їжак
звір	метр	грам
кілограм	літр	вовк

Навчальне видання

ПАТЛАНЬ Тетяна Миколаївна

УКРАЇНСЬКА МОВА. ІМЕННИК

1-4 КЛАСИ

Головний редактор *Б.Є. Будний*

Редактор *Л.Ф. Левчук*

Художник *В.А. Басалига*

Технічний редактор *І.О. Козуб*

Підписано до друку 30.06.2003. Формат 60×84/16. Папір друкарський.
Гарнітура Таймс. Умовн. друк. арк. 5,12. Умовн. фарбо-відб. 5,12.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців
ДК №370 від 21.03.2001 р.

46008, м.Тернопіль, вул. Танцорова, 14. А/с 529.
тел./факс (0352) 43-00-46; 25-18-09; 25-37-53
E-mail: *publishing@budny.te.ua*
www.bohdan-books.com